

И.Якубова,

Тошкент давлат юридик университети
мустақил тадқиқотчиси,
Ҳуқуқий тадқиқотлар маркази
катта илмий ходими

ШАХСИЙ НОМУЛКИЙ ҲУҚУҚЛАР ТИЗИМИДА ШАХСИЙ ҲАЁТ ДАХЛСИЗЛИГИ ҲУҚУҚИНИНГ ИФОДАЛАНИШИ: ЎЗБЕКИСТОН, ЯПОНИЯ ҲАМДА ЧЕТ ЭЛ МАМЛАКАТЛАРИ ҚОНУНЧИЛИГИНИНГ ҚИЁСИЙ ТАҲЛИЛИ

Аннотация: ушбу илмий мақолада Ўзбекистон, Япония ҳамда чет эл мамлакатлари фуқаролик қонунчилиги бўйича шахсий ҳаёт дахлсизлиги институтининг келиб чиқиши, унинг ҳимоя қилиниш асослари қиёсий-ҳуқуқий тарзда таҳлил қилинган, шунингдек цивилист олимларнинг бу борадаги фикр-мулоҳазалари ўрганилган.

Калит сўзлар: шахсий номулкий ҳуқуқлар, шахсий ҳаёт, шахсий ҳаёт дахлсизлиги, шахсга тааллуқли маълумотлар.

Аннотация: в данной научной статье сделан сравнительно-правовой анализ гражданского законодательства Узбекистана, Японии и зарубежных стран в сфере возникновения и защиты института неприкосновенности личной жизни, а также были изучены мнения учёных цивилистов по этим вопросам.

Ключевые слова: личные неимущественные права, личная жизнь, неприкосновенность личной жизни, личные данные.

Annotation: in this scientific article carried out the basis comparative legal analysis of civil legislation of Uzbekistan, Japan and other countries in the area of origin and protection the institute of private life inviolability, as well as researched the opinions of scientists of civil law on these issues.

Key words: non-property rights, private life, privacy, personal data.

Индивид шахсий ҳаётининг ёпиқлик даражаси ижтимоий-иқтисодий муносабатларнинг ривожланиши, фан, техника, маданият, диннинг ривожланиши билан бевосита боғлиқдир. Айнан мазкур соҳада инсон учун чегараланиш, бошқалардан холи бўлиш, ўзи учун бошқаларга нисбатан дахлсиз бўлган муайян ҳудудни белгилашга интилиш хусусияти ҳосилдир. И.И.Насриевнинг фикрича, эркинлик ҳуқуқи айти эркинликнинг ўзи, яъни қонун доирасида ҳар қандай ҳаракатни содир этиш имкониятидир. Мазкур ҳуқуқ замирида бошқа одамларнинг ва айниқса одамларга нисбатан мажбурлов қўллаш имкониятига эга бўлган мансабдор шахсларнинг хатти-ҳаракатига нисбатан чекловнинг мавжудлиги ётади. Инсоннинг шахсий дахлсизлиги ҳуқуқи эркинлик ҳуқуқи билан чамбарчас боғлиқ бўлиб, бу ҳуқуқ инсоннинг ҳаёти, соғлиғи, шаъни ва кадр-қимматга ҳам бевосита дахлдордир. Ҳеч ким зўравонлик ёки таҳдид қилиш орқали инсонни бирор-бир ҳаракат содир этишга мажбурлашга, қийноққа солишга, тинтишга ёки унинг соғлиғига зарар етказишга ҳақли эмас. Инсон ўз тақдирини ўзи ҳал этишга, ўз ҳаёт йўлини ўзи танлашга ҳақли [1, 37-бет.].

Дарҳақиқат, шахсий ҳаёт дахлсизлигини кафолатлаш ва ҳимоялашга бўлган интилиш ҳамма

замонларда ҳам мавжуд бўлган. Бироқ мазкур ҳуқуқ ҳар доим ҳам эътироф этилавермаган.

Жамият ривожланиб бориши билан шахсий ҳаётнинг аҳамияти ҳам ўзгариб борди: у индивидуаллик маъносида таҳлил этила бошлади, бунда кишилар ўзларининг оммавий ҳаётларидан ташқари содир этадиган ҳар қандай ҳаракатлари уларнинг ўзидан бошқа ҳеч кимга тааллуқли эмаслигини англай бошладилар [2, 48-бет.].

Айрим муаллифларнинг фикрича, шахсий ҳаёт дахлсизлиги институти ривожланишида туб бурилиши ҳолатига Европа ва Шимолий Америкадаги демократик ўзгаришлар сабаб бўлди [3, 5-бет.]. Уйғониш даврини бошидан ўтказган илғор мамлакатларда тенглик, адолатлилик, шахс ҳуқуқлари ва эркинликлари эътироф этилди. Бу ҳолатлар асосий қонунлар – Конституцияларда мустаҳкамланди.

Ўз навбатида, эътироф этиш лозимки, шахсий ҳаёт дахлсизлигига бўлган ҳуқуқнинг тарихий вужудга келиши ва шаклланиши барча мамлакатларда ўта мураккаб кечган.

Кишилиқ жамиятининг, иқтисодий муносабатларнинг ривожланиши билан инсонлар ўртасида муайян ҳаёти маконининг мавжудлиги тўғрисидаги тасаввурлар доимий равишда шаклланиб борган ва бу макон бошқалар учун очиқ бўлмаган хусусий ҳудуд сифатида эълон қилинган. Шахсий ҳаёт дахлсизлиги концепцияси турли вақтда турли ҳудудларда юзага келади, шунга қарамасдан, бундай концепцияларнинг вужудга келиши кўпинча айнан битта сабаб ва заруриятдан, яъни инсоннинг ҳеч ким билан ўртоқлашишни истамайдиган ўз индивидуаллигига, ички дунёсига эга бўлиш, алоҳида маълумотларни сир сақлаш ва ошкор қилиш мумкин бўлган ахборотни ўзи мустақил белгилаш хоҳиши билан асосланади [4, 6-бет.].

И.В.Балашкиннинг фикрича, шахсий ҳаёт дахлсизлигига бўлган ҳуқуқнинг вужудга келиши ва ривожланиши кўп жиҳатдан Ғарбдаги цивилизация ва XVII-XVIII асрлардаги буржуа-демократик инқилоблари билан боғлиқдир. Шахсий ҳаёт соҳаси асосан позитив ҳуқуқдан анча олдин шаклланиган маънавий-ахлоқий нормалар билан тартибга солинади. Хусусан, шахсий ҳаётнинг алоҳида томонлари диний нормалар билан тартибга солинган. Христианликда ўнта мажбурий ва алоҳида қадрланадиган дуолар, мусулмон ҳуқуқида шахсий ҳаёт сирларини сақлаш тўғрисидаги Аллоҳнинг марҳамати сифатида талқин этиладиган Қуръон қоидаларидир “гумондан сақланинг, зеро гумон иймондан айиради. Бошқаларни ишларига айғоқчилик қилманг ва кишининг орқасидан ғийбат қилманг каби қоидалар” Қуръонда келтирилган. Бироқ шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқи илмий асосланган ва норматив мустаҳкамланган позитив ҳуқуқ категорияси сифатида нисбатан яқинда вужудга келган [5, 4 -бет.].

Ўз навбатида, Н.Г.Беляева “ҳаётнинг шахсий соҳаси асосан ахлоқ ва манавият нормалари билан тартибга солинади, ҳуқуқ эса фақат унинг дахлсизлик чегараларини белгилайди ва ўз навбатида, унга аралашининг йўл қўйилган ҳолатларини назарда тутати” [6, 15-бет.] деб ҳисоблайди.

Таъкидлаш лозимки, шахсий ҳаёт дахлсизлиги бўлган ҳуқуқ инсоннинг ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш соҳасидаги халқаро стандарт бўлиб, икки даражада: халқаро-ҳуқуқий ва давлатнинг ички қонунчилик даражасида тартибга солинади.

Шунга қарамасдан, миллий қонунчилик ва халқаро-ҳуқуқий ҳужжатлардаги замонавий норматив-ҳуқуқий воқеъликларда “шахсий ҳаёт” тушунчасининг аниқ таърифи мавжуд эмас, бироқ унинг ягона тушунчасига бўлган зарурат очиқ ойдин ва ниҳоятда долзарб тусга эга.

Мазкур институт дастлаб халқаро даражада 1948 йилдаги Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясида мустақамланган бўлиб, унинг 12-моддасига кўра: ҳеч кимнинг шахсий ва оилавий ҳаётига ўзбошимчалик билан аралашш, уй-жойи дахлсизлигига, унинг ёзишмалари сирига ёки унинг номус ва шаънига ўзбошимчалик билан тажовуз қилиниши мумкин эмас. Ҳар бир инсон худди шундай аралашув ёки тажовуздан қонун орқали ҳимоя қилиниш ҳуқуқига эга.

1948 йилдаги Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси ўзига хос ҳуқуқий мўлжал бўлди ва инсон ҳуқуқлари, шу жумладан, шахсий ҳаёт сирига бўлган ҳуқуқни стандартлаштиришнинг бошланишига асос солди. Кейинчалик ушбу ҳуқуқ халқаро-ҳуқуқий ва давлатнинг ички қонунлиги билан тартибга солина бошлади.

Бундан ташқари, Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси инсон ҳуқуқларининг чегараланиши асосларини яратди ва қуйидаги мазмунда ифодаланди: инсоннинг ҳуқуқ ва эркинликлари қандайдир бошқа норматив-ҳуқуқий (қонун ости) ҳужжати асосида эмас, балки қонун асосида чекланиши мумкин.

Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларациясидан кейин шахсий ҳаёт дахлсизлигига бўлган ҳуқуқ қуйидаги ҳужжатларда ўз ифодасини топди.

1966 йилдаги Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро пактнинг 17-моддасига кўра, ҳеч ким ўзининг шахсий ва оилавий ҳаётига ўзбошимчалик ёки ноқонуний тарзда аралашшга, ўзининг уй-жойи ёки ёзишмалари сири дахлсизлигига ўзбошимчалик ёки ноқонуний тарзда тажовуз қилинишига ёки унинг ор-номуси ва шаънига ноқонуний тажовуз қилинишига дучор этилиши мумкин эмас. Ҳар бир инсон худди шундай аралашув ёки тажовузлардан қонун орқали ҳимоя этилиш ҳуқуқига эга.

1950 йил 4 ноябрдаги “Инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларини ҳимоя қилиш тўғрисида”ги Конвенциянинг 8-моддасида белгиланишича, ҳар ким ўзининг шахсий ва оилавий ҳаёти, ўзининг турар жойи ва ўзининг хат-хабарлари ҳурмат қилиниши ҳуқуқига эга. Бу ҳуқуқнинг амалга оширилишида давлат маъмурлари томонидан аралашувга йўл қўйилмайди, бундай аралашув қонунда назарда тутилган ҳамда демократик жамиятда миллий хавфсизлик ва жамоат тартиби, мамлакатнинг иқтисодий фаровонлиги манфаатларида, тартибсизликлар ёки жиноятларни бартараф этиш мақсадида, соғлиқни сақлаш ёки маънавиятни муҳофаза қилиш ёки бошқа шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш учун зарур бўлган ҳоллар бундан мустасно.

Айнан шундай қоидалар МДҲнинг 1995 йилдаги Инсоннинг ҳуқуқлари ва асосий эркинликлари тўғрисидаги Конвенцияси 9-моддасида [7, 15-бет.], 1969 йилдаги Инсон ҳуқуқлари тўғрисидаги Америка конвенция [8, 723-бет.], 1994 йилдаги Инсон ҳуқуқлари хартиясининг 17-моддасида [9, 71-бет.] назарда тутилган.

Бундан ташқари, мазкур масалада суд органларининг ролини ҳам қайд этиш лозим. Уларнинг фаолияти ва амалиёти таҳлили шахсий ҳаёт

дахлсизлигига бўлган ҳуқуқни ҳимоя қилиш соҳасини халқаро-ҳуқуқий тартибга солишнинг муҳим элементи ҳисобланади. Хусусан, Инсон ҳуқуқлари бўйича Қўмита, инсон ҳуқуқлари бўйича Европа Комиссияси ва инсон ҳуқуқлари бўйича Европа судининг қарорлари алоҳида ўрин тутди [10, 28-бет.].

Бугунги кунда Европанинг 20 дан ортиқ давлатларида шахсий маълумотларни ҳимоя қилишга қаратилган қонунлар қабул қилинган ва шунингдек, шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш бўйича мустақил Вакилликлар жорий қилинган. Қолаверса, 1998 йил 24 октябрдан бошлаб Европа Иттифоқининг барча мамлакатларида шахсий маълумотларни ҳимоя қилишнинг ягона бирхиллаштирилган тизими жорий қилинганлиги ва у бир вақтнинг ўзида телекоммуникациялар соҳасини ҳам қамраб олганлиги мазкур соҳа ҳуқуқий муҳофазага нақадар эҳтиёж сезганлигидан далолатдир [11, 82-83 бет.].

Ўз навбатида, XX асрнинг иккинчи яримидан бошлаб инсон ҳуқуқлари ва асосий эркинликларини ҳимоя қилиш соҳасини халқаро-ҳуқуқий тартибга солиш давлатларнинг ички қонунчилигига ҳам таъсир ўтказа бошлади.

Бироқ мазкур ҳуқуқни конституциявий белгилашнинг хорижий тажрибаси турличадир. ГФРнинг Конституциясида шахсий ҳаёт дахлсизлигига бўлган ҳуқуқ хусусида ҳеч қандай қоида белгиланмаган. Мазкур Конституциянинг 10-моддасида “ёзишмалар сири, почта ва телеалоқалар сири бузилмаслиги” белгиланган.

Францияда “шахсга тааллуқли маълумотлар дейилганда ҳар қандай шаклда ифодаланадиган, жисмоний шахсга тегишли бўлганлиги муносабати бевосита ёки билвосита уни идентификациялайдиган, жисмоний ва юридик шахслар томонидан қайта ишланадиган маълумотлар тушунилиши” белгиланган [12, 24-бет.].

Айрим давлатлар, масалан, Испания моддий элтувчига асосий эътибор қаратилади ва ахборот моддий элтувчисиз юридик кучга эга бўлмаслиги эътироф этилади.

Шахсга тааллуқли маълумотларни муҳофаза қилишга қаратилган Канада қонуни шахсга тааллуқли маълумотларни муҳофаза қилиш ва ўзи ҳақидаги маълумотларга рухсатнинг мавжудлиги ҳуқуқини амалга оширишнинг реал механизмларини белгилайди. Ушбу қонун ҳужжатида мувофиқ, шахсга тааллуқли маълумотлар деганда, ҳар қандай шаклда ифодаланган аниқ индивид тўғрисидаги маълумотлар, шу жумладан, миллати, ирқи, терисининг ранги, дини, ёши, маълумоти, соғлиги, молиявий аҳволи, шахсий қарашлари тўғрисидаги маълумотлар ва шу қабилар тушунилади [13, 223-бет.].

1989 йилда Японияда Маъмурий органлар томонидан сақланадиган, қайта ишланадиган шахсий маълумотлар тўғрисидаги қонуни қабул қилинди [14, 69-бет.].

Ўзбекистон Республикасида шахсий ҳаёт дахлсизлигига бўлган ҳуқуқ дастлаб Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 13-моддасида назарда тутилган бўлиб, унга кўра, Ўзбекистон Республикасида демократия умуминсоний принципларга асосланади, уларга кўра инсон, унинг ҳаёти, эркинлиги, шаъни, қадр-қиммати ва бошқа дахлсиз ҳуқуқлари олий қадрият ҳисобланади. Демократик ҳуқуқ ва эркинликлар Конституция ва қонунлар билан ҳимоя қилинади.

А.А.Азизхўжаевнинг фикрича, инсоннинг шаъни ва ор-номуси ҳам дахлсиз ҳисобланади. Ҳеч ким инсоннинг шахсий ёки оилавий ҳаётига ўзбошимчалик билан аралашishi, оилавий сир-асрорларини ошкор қилиши, инсоннинг уй-жой дахлсизлигига тажовуз қилиши мумкин эмас. Инсонни камситиш, обрўсизлантириш, ҳақорат қилиш, таҳқирлаш қонунга ҳилоф хатти-ҳаракат ҳисобланади ва бундай ҳаракатлар учун қонун бўйича тегишли жавобгарлик белгиланган. Инсон ҳаётига тажовуз қилиш эса энг оғир жиноят ҳисобланади [15, 63-64-бет.].

Конституциямизнинг 25-моддасига кўра, эса ҳар ким эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқига эга. Ҳеч ким қонунга асосланмаган ҳолда ҳибсга олиниши ёки қамоқда сақланиши мумкин эмас.

Ш.Саъдуллаевнинг фикрича, эркинлик ва шахсий дахлсизлик ҳуқуқи бу – ҳар бир инсон туғилиши билан қўлга киритадиган, ҳар ким эркин, ўз ихтиёри бўйича ҳаракат қилиши, ўзганинг шахсий эркинлиги ва дахлсизлигига зиён етмайдиган тарзда юриш-туришни танлаш имконини берувчи ҳуқуқдир.

Шахснинг эркинлиги жамиятдаги ахлоқ меъёрлари доирасидан чиқмаслиги ва қонун асосида бўлиши керак, яъни шахс ҳар қандай ҳаракатни қонун ва қонун ҳужжатларида ман этилмаган ва ҳуқуқий кўрсатмаларга зид келмаган тақдирда, амалга ошириши мумкин.

Эркинлик ва шахсий дахлсизликлар қонун билан қафолатланади ва фақатгина қонунда белгиланган тартибда ваколатли давлат органлари томонидан чекланиши мумкин [16, 137-бет.].

Шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқининг тўғридан-тўғри ифодаланиши Конституциянинг 27-моддасида назарда тутилган. Мазкур нормага кўра, ҳар ким ўз шаъни ва обрўсига қилинган тажовуздан, шахсий ҳаётга аралашishдан ҳимояланиш ва турар жойи дахлсизлиги ҳуқуқига эга. Ҳеч ким қонун назарда тутган ҳоллардан ва тартибдан ташқари бировнинг турар жойига кириши, тинтув ўтказиши ёки уни кўздан кечириши, ёзишмалар ва телефонда сўзлашувлар сирини ошкор қилиши мумкин эмас.

И.И.Насриевнинг фикрича, дарҳақиқат, ҳеч кимдан унинг келиб чиқишига ёки қариндошларининг ишчанлик обрўсига, интим алоқаларига, оиласи аҳволининг молиявий таъминлаш манбаларига ва бошқа шу қабиларга дахлдор маълумотларни талаб қилиш мумкин эмас. Ҳар бир одам ёзишмалар, телефон орқали сўзлашувлар, почта, телеграф хабарлари ва бошқа хабарларни сир сақлаш ҳуқуқига эга. Шунинг учун хат-хабарларни ва бошқа почта орқали жўнатмаларни очиш, телефон орқали сўзлашувларни эшитиш тақиқланади [17, 82-83-бет.].

Айрим мутахассисларнинг таъкидлашича, ўзининг сифатларига маънавий-ахлоқий баҳо бериш доим шахсий бўлиб, субъектив характерга эга. Шу боис у ижтимоий фикр билан мос келиши ёки мос келмаслиги мумкин. Шунга қарамаздан, шахснинг кадр-қиммати, шахсни ички ўзини ўзи баҳолаши мезони ва жамиятнинг унга берган баҳоси ўзаро бир-бирига боғланган мезонлардир. Шунинг учун ҳам инсоннинг шаън ва кадр-қиммати катта ижтимоий аҳамиятга эга бўлиб, қонун томонидан ҳимоя қилинади [18, 146-бет.].

Конституциямизнинг 27-моддаси 2-қисмида белгиланган қоидалар ҳабеас корпус институти билан чамбарчас боғлиқ. Зеро, қонуний асосларсиз тинтув ўтказиш ҳар доим тақиқланади. Маълумки, ҳабес

корпус институти шахсий дахлсизликни таъминлашда алоҳида ўрин тутади.

Б.Абдуллаевнинг фикрича, фуқаронинг қамоққа олиниши қонунийлиги судлар томонидан кўриб чиқиши талаб қилиш ҳуқуқи - “Habeas Corpus Act” илк бор 1679 йил 26 майда Англияда қабул қилинган бўлиб, қамоққа олиш устидан шикоят қилиш ва ноқонуний ушлаб турилган шахсни дарҳол озод қилишнинг дастлабки кўриниши эди. У инсоният тарихида ўзбошимчалик билан ҳибсга олишни чеклаган биринчи ҳужжатдир. Унда “ҳеч бир озод, эркин фуқаро суд қарорсиз ушлаб турилиши, қамоққа олиниши, мулкидан маҳрум қилиниши, қонун ташқари деб эълон қилиниши, қувғинга олиниши мумкин эмас” дейилади [19, 19-бет.].

Шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқи белгиланган қонун ҳужжатлари туркумига Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодексини ҳам киритиш мумкин. ФКнинг 99-моддасида бир қатор шахсий номулкий ҳуқуқлар жумласига шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқи ҳам киритилган. Номоддий неъматлар жумласига киритилган ҳаёт, саломатлик, шахсий дахлсизлик, инсоннинг жисмоний ҳолати билан боғлиқ бўлиб, туғилган пайтидан унга тегишлидир. Ҳаёт энг асосий номоддий неъмат сифатида қолган барча ҳуқуқларни келтириб чиқаради [20, 281-бет.].

Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 144-моддасида “фуқароларнинг шахсий ҳаётга доир маълумотларни ошкор этиш” жиноий жавобгарликка тортилиши назарда тутилган бўлса, Жиноят процессуал кодекснинг бир қатор моддалари (17-19, 88-моддаси)да шахсий ҳаёт дахлсизлигига оид нормалар мустаҳкамланган. Масалан, ЖПКнинг 17-моддасига 3-қисмига кўра, инсон шаъни ва кадр-қимматини камситадиган, унинг шахсий ҳаётга тааллуқли маълумотлар тарқалиб кетишига олиб келадиган, соғлиғини хавф остига қўядиган, асоссиз равишда унга жисмоний ва маънавий азоб-укубат етказадиган ҳаракатлар қилиш ёки қарорлар чиқариш тақиқланади.

Шахсий ҳаёт дахлсизлигига ва у билан боғлиқ муносабатларга оид нормалар амалдаги бир қатор қонун ҳужжатларида назарда тутилган бўлиб, улар жумласига Ўзбекистон Республикасининг “Ахборот олиш қафолатлари ва эркинликлари тўғрисида”ги, “Оммавий ахборот воситалари тўғрисида”ги қонунлар ва бошқа қонун ҳамда қонун ости ҳужжатлари киради.

Таъкидлаш лозимки, шахсий ҳаёт дахлсизлигига бўлган ҳуқуқни тартибга солишчи мавжуд норматив массив жуда кенг, бироқ қўллаб нормалар бир-бирини такрорлайди, айримларини эса бугунги кунда ўзгартиришни талаб қилади.

Мазкур муносабатларни тартибга солишга қаратилган амалдаги норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда “шахсий ҳаёт”, “шахсий ҳаёт дахлсизлиги ҳуқуқи”, шунингдек “давлат (жамоат) манфаатлари” каби муҳим тушунчаларнинг ифодаланмаганлиги қонунчиликдаги ўзига хос бўшлиқ ҳисобланади ва бу ҳолат шахсий ҳаётга турли асоссиз аралашувларни рўй беришига имкон беради. Бу эса ўз навбатида фуқароларнинг қонуний манфаатларини тўлиқ таъминлашга тўсқинлик қилади ва айрим ўринларда суиистеъмолликлар ва ҳуқуқбузарликларни келтириб чиқаради. Шу боис, шахсий ҳаёт дахлсизлигига оид миллий қонунчиликни ҳуқуқни қўллаш амалиётидаги муаммолар ҳамда халқаро-ҳуқуқий стандартлардан келиб чиқиб такомиллаштириш долзарб масаладир.

Адабиётлар рўйхати:

1. Насриев И. Шахсий номулкий ҳуқуқларни амалга ошириш ва муҳофаза қилишнинг фуқаролик-ҳуқуқий муаммолари. –Т. Ғафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2006. – Б 37.
2. Урофский Мелвин И. Права человека. Свобода личности и Билль о правах. – США, 2004. – С. 48.
3. Права человека: итоги века, тенденции, перспективы / Под общ. ред. Е.А. Лукашевой. – М., 2002. – С. 5.
4. Кадников Б.Н. Уголовно-правовая охрана неприкосновенности частной жизни. – М., 2008. – С.6.
5. Балашкина И.В. Неприкосновенность частной жизни как объект конституционно-правового регулирования // Право и политика. – 2007. – № 7. – С. 92 – 105.
6. Беляева Н.Г. Право на неприкосновенность частной жизни: соотношение международно-правовой и внутригосударственной регламентации: Дисс. ... канд. юрид. наук. – Казань, 2000. – С.4.
7. Бюллетень международных договоров. – 1995. – № 2.
8. Международные акты о правах человека: Сборник документов. – М., 1998. – С. 723.
9. Арабская хартия прав человека // Вестник МГУ. Серия 11 "Право". – 1997. – № 5. – С. 71.
10. Европейский суд по правам человека, "Case of Klass and Others: Judgement of 6 September 1978", Series A N 28 (1979). Дело Malone vs. Commissioner of Police, 2 All E.R. 620 (1979). См. также "Secret Surveillance and the European Convention on Human Rights", Stanford Law Review 1113, 1122 (1981 г.).
11. Насриев И. Шахсий номулкий ҳуқуқларни амалга ошириш ва муҳофаза қилишнинг фуқаролик-ҳуқуқий муаммолари. – Т. Ғ.Ғулом нашриёти, 2006. – Б. 82-83.
12. Закон Франции Об информатике, картотеках и свободах // <http://www.gdf.ru>
13. Михеева М.Р. Проблема правовой защиты персональных данных (исследование по программе малых грантов).
14. Иванский В.П. Правовая защита информации о частной жизни граждан. Опыт современного правового регулирования. Монография. – М.: Изд-во РУДН, 1999. – С. 69.
15. Ўзбекистон Республикасининг конституциясига шарҳ. – Т. Ўзбекистон, 2013. – Б. 63-64.
16. Ўзбекистон Республикасининг конституциясига шарҳ. – Т. Ўзбекистон, 2013. – Б.137.
17. Насриев И. Шахсий номулкий ҳуқуқларни амалга ошириш ва муҳофаза қилишнинг фуқаролик-ҳуқуқий муаммолари. – Т. Ғ.Ғулом нашриёти, 2006. – Б. 82-83.
18. Ўзбекистон Республикасининг конституциясига шарҳ. – Тошкент: Ўзбекистон, 2013. –Б. 146.
19. Абдуллаев Б. "Habeas Corpus Act" – институти ва унинг тарихий ривожланиш босқичлари // Ҳуқуқ ва бурч. 2013. -№6. –Б 19.
20. Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексига шарҳ. I-жилд. –Тошкент: Vektor-Press, 2010. – Б. 281.

N. Salaev

Acting Associate Professor of the Department of «Criminal law and criminology», TSUL

CRIMINAL PUNISHMENT: THE ATTEMPT OF SOCIAL AND PHILOSOPHICAL UNDERSTANDING

Annotation: this article is devoted to the study of criminal punishment, which is one of the topical issues of criminal law. The article provides an analysis in terms of scientific, legal, social and philosophical approach such controversial issues as the purpose, nature, and execution of the punishment.

Key words: crime, punishment, prevention, the purpose of the punishment, imposition of a punishment, execution of punishment, differentiation of responsibility

Аннотация: мақсуд мақола жиноят ҳуқуқидаги энг долзарб мавзулардан бири – жиноий жазо масаласига бағишланган. Мақолада жиноий жазонинг мақсади унинг моҳияти ва ижро этилишига оид бахс-мунозараларга сабаб бўлиб келаётган муаммолар масалалар илмий, ҳуқуқий, ижтимоий ва фалсафий нуқтаи назардан таҳлил этилган.

Калит сўзлар: жиноят, жазо, олдини олиш, жазо мақсади, жазо тайинлаш, жазони ижро этиш, дифференциация

Аннотация: данная статья посвящена изучению уголовного наказания, которое является одной из актуальных тем уголовного права. В статье проведён анализ с точки зрения научного, правового, социального и философского подхода таких спорных вопросов, как цели, сущность и применение наказания.

Ключевые слова: Преступление, наказание, предупреждение, цель наказания, назначение наказания, исполнение наказания, дифференциация ответственности.

Before human civilization stay many issues, pending its complete and comprehensive solutions. One of the most complex and cross-cutting problems, for centuries agitated the minds of ordinary citizens, scientists, politicians, sociologists, philosophers, statesmen and religious figures, facing the society and the state is the problem of criminal punishment. At first glance, this problem may seem outdated, known to everyone that has a fairly simple solutions. And what is the true situation? No, everything is not so simple. Even we can say that interest in science of penology, specializing in the study of this problem is increasing with each passing day. In this sense, we are talking about the purpose of criminal sanctions (what the state needs this measure), its content (gravity or "softness") and application (appointment and execution of punishment). These three components in its unity and reflect the true fundamental value of punishment. In turn, the essence of criminal punishment has deep philosophical meaning. Therefore, for its deep understanding it is essential to hold a philosophical approach.

So, the first question is - the purpose of punishment. In the legislation of many states the purpose of punishment carries similarity, though they have some distinctive aspects. But in most states and in general, the criminal law doctrine of punishment is applied in order to re-convict, obstruction to continue criminal activities, restoration of social justice, and to prevent the commission of crimes convicts and others. Unfortunately, these objectives all